4 175

СОКРАЩЕННЫЙ
БУКВАРЬ ДЛЯ ЧУВАШЪ
СЪ ПРИСОЕДИНЕНІЕМЪ
РУССКОЙ АЗБУКИ.

ҪӐВАШ ҪЫРУНЕ ВЁРЕНМЕЛЛИ КЁНЕКЕ.

ИЗДАНІЕ ДВАДЦАТЬ ПЕРВОЕ.

Симбирскъ.
Типо-литогр. Губернскаго Правленія.
1911.

Настоящее двадцать первое, сокращенное, изданіе „Букваря для чувашъ“ состоитъ изъ двухъ отдѣловъ: чувашскаго и русскаго.

1) Чувашскій отдѣлъ заключаетъ: I) буквы, расположенныя для постепеннаго прохожденія по звуковому способу, слова и краткія выраженія, подобранныя на пройденныя буквы, II) отдѣльныя выраженія для упражненія въ чтеніи чувашскомъ, и III) небольшіе разсказы для упражненія въ чтеніи чувашскомъ.

2) Русскій отдѣлъ заключаетъ русскія буквы, расположенныя въ порядкѣ, удобномъ для прохожденія ихъ чувашскими дѣтьми: 1) **а, и, ы, у, в, л, м, н, р, й,** буквы по начертанію и произношенію совершенно сходныя какъ въ русскомъ, такъ и въ чувашскомъ языкахъ: 2) **і, е, о, я, ю, ъ, ь, ѣ, э**—буквы, не употребляющіяся въ чувашскомъ языкѣ, но для усвоенія чувашскими дѣтьми не представляющія затрудненія: 3) **п—б, т—д, к—г х ш—ж, с—з**—буквы, произношеніе которыхъ для чувашскихъ дѣтей представляетъ большое затрудненіе и усваивается ими только при основательномъ и внимательномъ обученіи. Чувашскія дѣти въ устномъ и письменномъ употребленіи постоянно смѣшиваютъ **п** съ **б, т** съ **д, к** и **х** съ **г, ш** съ **ж, с** съ **з;** 4) **ц, ч, щ, ф, е**—буквы, обозначающія на русскомъ языкѣ звуки, какихъ въ чувашскомъ нѣтъ, поэтому правильное произношеніе ихъ чувашскимъ дѣтямъ дается послѣ продолжительныхъ и настойчивыхъ упражненій и 5) ё.

Далѣе слѣдуютъ болѣе употребительныя окончанія и нѣкоторые предлоги, слитые съ словами и отдѣльные предъ словами, слова съ указанными окончаніями и сложными предлогами, слова по звуковому составу сходныя, а потому легко смѣшиваемыя чувашами, но совершенно различныя по значенію. При прохожденіи буквъ третьей, четвертой и пятой категорій, въ видахъ основательнаго усвоенія чувашскими дѣтьми произношенія согласныхъ **п, т, к, х, ш, с** и однородныхъ съ ними смягченныхъ согласныхъ **б, д, г, ж, з** и **ц, ч, щ, ф, е,** а также ё, первоначально предлагаются сочетанія односложныя изъ двухъ буквъ, двухсложныя изъ четырехъ буквъ, затѣмъ односложныя изъ трехъ букъ и односложныя изъ четырехъ буквъ. Эти упражненія (звуковыя упражненія) полезно проработать сначала устно, со словъ учителя, потомъ прочитать по книгѣ, а затѣмъ продиктовать.

Букварь для чувашъ съ присоединеніемъ русской азбуки, часть I, въ семнадцати предыдущихъ изданіяхъ, заключалъ въ себѣ два отдѣла: чувашскій и русскій, въ томъ и другомъ достаточно было матеріала для упражненія въ чтеніи по-чувашски и по-русски. Но опытъ многихъ лѣтъ показалъ, что такой, сравнительно цѣнный (въ 160 стр.), букварь, выданный на руки вновь поступившимъ ученикамъ, изнашивается почти въ одинъ годъ, особенно безъ переплета, а потому сочтено было болѣе цѣлесообразнымъ издать „Сокращенный букварь для чувашъ съ присоединеніемъ русской азбуки“, включивъ въ него изъ полнаго букваря все необходимое для прохожденія чувашской и русской азбуки и усвоенія произношенія русскихъ звуковъ. Весь остальной матеріалъ для первоначальнаго упражненія въ чтеніи по-чувашски и по-русски изданъ отдѣльной книжкой подъ названіемъ „Первая книга для чувашъ послѣ букваря“, къ которой и слѣдуетъ перейти послѣ прохожденія „Сокращеннаго букваря“.

Из книг просветителя чуваш
И. Я. Яковлева

Государственная
БИБЛИОТЕКА
СССР
им. В. И. Ленина

18055-61

Буквы чувашскаго алфавита.

Аа, Уу, Ыы, Ӑӑ, Ее, Ӳӳ, Ии, Йй, Ӗӗ,
Вв, Лл, ԓ, Мм, Нн, ӊ, Рр, Кк, Хх, Шш,
Сс, Ҫҫ, Тт, т̆, Ђђ, Пп.

Буквы въ порядкѣ прохожденія.

а, н, у, ш, р, ы, в, л, м, с, х, п, т, т̆,
к, ӑ, и, е, ҫ, ӗ, ӳ, ђ, ԓ, ӊ, й.

а, н, ан, ана, на.

у, ун, уна, ну, ану.

ш, аш, уш, ша, шу, шан, ан, аш, ан шу, ан шан.

р, ар, ара, ур, уру, ура.

Ы, ы. Ыш. Ын. Ыр. Ыра. Шыра. Ыран. Ыраш. Ан шыра. Ыраш шыра.

В, в. Ав. Ув. Ыв. Вы. Ву. Ва. Вара. Вар. Авар. Аван. Выр. Шыв.

Аван шыв. Ыраш выр. Шыв шыра.

Л, л. Ал. Ул. Ла. Лу. Лы. Ала. Ула. Вула. Лаша. Шала. Лар.

Аван лар. Ула лаша. Аван вула. Шала лар.

М, м. Ам. Ум. Ым. Ма. Му. Ама.

Аман. Мана. Манам. Унам. Урам. Ларам. Шырам.

Ан ман. Ан аман. Аван мар. Мана шыра. Мана ан ман.

С, с. Ас. Ус. Сы. Са. Су. Сума. Сула. Сала. Сана. Сава. Савас. Авас. Анас. Манас. Сунас. Сурас. Сырас. Сарас. Сарар. Сарам. Салам.

Ан ас. Ыраш сар. Ура сырар. Сана салам. Сунас усал. Сана савас. Усал ан сун. Сана манас мар. Шыва ан сур.

Х, х. Ах. Ух. Ха. Ху. Хула. Хура. Хуха. Суха.

Хул. Хуш. Хум. Хур. Хурал. Хурас. Хырас. Харам. Хуран. Хусан. Сухан. Сухал. Сахал. Сахар. Ухар. Ухас. Ахах.

Хура сухал. Хуха шыра. Ахах сахал. Хусан аван хула. Ман урана сыр.

П, п. Ап. Уп. Па. Пу. Пура. Пуса. Пуху. Паха. Шапа. Упа.

Пар. Пыр. Пур. Пух. Пус. Пуп. Хуп. Хупах. Хупас. Хыпас. Сыпас. Сапас. Парас. Парар. Пасар. Палан. Паман.

Шыв сап. Пура пурар. Шыв сып. Ыран пасар. Палан пухар. Пасара пыр. Лашана ан хуп. Мана хуп пар. Ыран пуса сарар.

Т, т. Ыт. Ут. Ат. Ту. Та. Тата. Та-

са. Туса. Тута. Тура. Тупа. Туна. Тула. Тул. Тух. Тус. Туп. Тап. Тат. Ват. Вут. Сут. Сат.

Тупан. Тусан. Тухар. Тутар. Татас. Тытас. Атас. Ватас. Утас. Сутас. Сутар. Утар. Атар. Аташ. Апат.

Апат пар. Тус пулар. Аван апат. Ват тутар. Тула тухар. Пуху пухар. Мана апат пар. Тупа ан ту. Мана вут пар. Ман пата пыр.

т̆. Ат̆, т̆а. Ат̆а. Мат̆а. Нат̆а.

Улат̆. Вулат̆. Тулат̆. Тухат̆. Ухат̆. Унат̆. Атат̆. Татат̆. Тарат̆. Сарат̆. Сырат̆. Сурат̆. Пырат̆. Пурат̆. Пухат̆.

Лаша атат̆. Тарас вулат̆. Лаша тапат̆. Сахар тарат̆. Нат̆а ларат̆. Апат аван анат̆. Тарас пура пурат̆. Ат̆а, Сахар, хут вулар.

К, к. Ак. Ук. Ку. Ка. Ката. Така. Мука. Ака. Ука. Кала.

Мак. Рак. Хак. Сак. Кат. Кар. Кур. Кул. Кун. Кан.

Калак. Патак. Пылак. Кушак. Курак. Курас. Кулас. Карас. Курар. Кусар.

Хура така. Лаша акара. Хура курак. Кусар мука. Сана курас. Ат̆а, Макар, аната. Тарас, ат̆а карас тытар.

Анна. Алла. Сулла. Турра. Шурра. Пулла. Вутта. Атта. Аппа. Асса. Пусса. Хушша.

Атта туп. Пусса ан сур. Хушша пыр. Ватта ырра хур. Турра ан ман. Анна, мана апат пар. Асса ан лар. Аппа, мана атта пар. Акам ыраш аллаӗ.

Ӑ, ӑ. Ӑш. Ӑс. Ӑн. Ӑна. Ӑса. Усӑ. Пусӑ. Пулӑ. Тупӑ. Тулӑ. Сулӑ. Хулӑ. Хушӑ. Пушӑ. Пӑтӑ. Пӑта. Хӑта. Хӑна. Хӑма. Хӑла. Тӑла. Тӑлӑ. Тӑрӑ. Шӑмӑ. Шӑна. Сӑна. Сӑра. Пӑра.

Пӑр. Тӑр. Тӑм. Тӑс. Пӑс. Пӑшал. Пӑхар. Пӑрар. Тӑман. Тӑван. Тӑвар. Кӑвар. Кӑкар. Тӑкар. Тӑкӑр. Такӑр. Тапӑр. Калӑр. Калӑм. Улӑм. Арӑм. Сарӑм.

Хулӑн хӑма. Пысӑк пулӑ. Шурӑ пӑтӑ. Хытӑ тӑм. Сарӑ сӑр. Хӑла тӑла. Тӑрӑ шыв. Сывӑ пул. Тӑлӑха пӑх. Сӑтӑр ан тӑвӑр. Аш тутӑ тытаӗ. Аван пурӑн. Ӑса Турӑ параӗ. Лаша хытӑ утаӗ.

Улма. Кулма. Салма. Сарма. Курма. Вырма. Хырма. Сурма. Тарма. Ларма. Арман.

Вырма тухас. Салма ту. Мана улма пар. Ыраш сарма тух. Упа курма пыр. Мана ларма аван мар.

Лапка. Сăпка. Сăпса. Сыпса. Хупса. Тупса. Тăпса. Тăкса. Тăрса. Тухса. Пухса.

Сăпка тăвар. Шыв сыпса тухар. Сăпса хытă сăхаť. Алăка хупса хур. Хут тупса пар. Кăк кăкла та, ана ту. Хăна ху сыхла.

Калта. Карта. Кашта. Кашма. Касма. Катма. Сутма. Хутма.

Вăрăм кашта. Хулăн кашма. Карта тыт. Лаша сутма пыр. Вут хутма тăр. Вутă касма тух.

И, и. Ил. Им. Иш. Ир. Пир. Сир. Хир. Тир. Тин. Кин. Кил. Вир. Вит. Шит. Пит. Пис.

Улăх ути аван. Пасара тух та, тир ил. Манран ан пис. Иван, аťа вир вырма. Миххана вит, вăл шăннă.

Е, е. Ел. Ен. Ер. Ес. Пире. Сире. Виле. Вите. Тете.

Илет. Илем. Илен. Икел. Ирес. Илес. Сисес. Сирес. Тирес. Хирес. Хирте. Сирте. Серте.

Хирте аван. Есир вир вырнă, епир хир курнă. Анне тăвар ирет. Хирте апат тутлă. Кириле ыраш сăвăраť. Ула лаша витере. Михха улăм сирет. Тухман çын тухсан, тăман тухнă тет. Ир

тăракан тутă пулнă тет.

Ç, ç. Çи. Çу. Хуçа. Çава. Çура. Çара. Çуха. Çула. Çуна. Уç. Пуç. Хуç. Куç. Каç. Çан. Çак. Çук. Çум. Çул. Çăл. Çил. Çыр. Çыран. Çаран. Çуран. Çурăк. Çурăм. Çулăм. Çулăр. Çумăр.

Çăмха. Çăрха. Çăрта. Çурта. Çурла. Урçа. Ырçа. Шăрçа. Пăрçа. Ирçе. Инçе. Çинçе. Çемçе.

Каç пулнă. Çурта çут. Çыру çыр. Çула кун вăрăм. Çара çуна лашана çăмăл. Епир çула çăпата турăмăр. Кăçал утă сахал. Çерем уçрăм, вир акрăм, ăна вырма çын тытрăм. Вир пулсан, çерçи тутă. Ман атте аллă çулта. Çăм ată сăран атăран çăмăл та, çемçе те.

Ĕ, ĕ. Ĕç. Ĕм. Ĕн. Ĕне. Ĕнен. Ĕнер. Ĕмĕр. Ĕмĕт. Ĕлĕк. Тĕк. Тĕм. Тĕн. Тĕрĕ. Çĕрĕ. Кĕрĕ. Кĕлĕ. Пĕкĕ. Тĕвĕ. Сĕлĕ. Çĕвĕ. Çилĕ. Тилĕ. Кивĕ. Кĕве. Пĕве. Тĕве.

Çĕр. Пĕр. Вĕç. Хĕç. Хĕл. Кĕт. Сĕт. Кĕр. Хĕр.

Ĕнĕр. Ĕçĕр. Ĕмĕр. Ĕмĕт. Ĕлĕк. Çĕтĕк. Çĕлĕк. Тĕлĕн. Çĕрĕк. Пĕлĕт.

Епĕ те, есĕ те çын. Çула çил туxсан, тусан вĕçет. Кăçал хĕл сивĕ. Кĕр-

пе пулсан пăтă ниҫет. Ута ҫулаҫҫĕ, тырра выраҫҫĕ. Ĕҫе тĕлне пĕлсе ĕҫле. Аҫăна-аннĕне итле. Пĕлмен ĕҫе вĕренме тăрăш. Хĕлле ҫĕр вăрăм, кун кĕске. Ĕҫрен ан хăра.

Ӳ, ӳ. Ӳт. Ӳс. Пӳ. Пӳр. Пӳре. Сӳре. Тӳре. Тӳпе. Тӳме. Кӳме. Хӳме. Хӳре. Ҫӳре. Ҫӳҫе. Ҫӳпĕ. Ҫӳлĕ. Ҫӳхе. Кĕтӳ. Хĕрӳ.

Ҫӳҫ. Пӳс. Тӳс. Сӳт. Сӳс. Кӳл. Кӳлме. Пӳлме. Пӳкме.

Ҫынпа тӳрĕ пурăн. Лаша кӳлме тăрсан та, Турра асăн. Турă тӳрĕ ҫынна пулăшать. Халĕ тăвас ĕҫе ӳлĕме ан хăвар. Нӳхреп ҫула сивĕ, хĕлле ăшă. Турă ӳркенме хушман. Ҫырăва вĕренме ан ӳркен. Ӳпренĕн ĕмĕрĕ икĕ ерне. Ҫынтан тӳпеми илсен, ху та тӳпеми пар.

Ђђ. Ђа. Ђă. Ђĕ. Ђу. Ђура. Ђара. Ђĕре. Ђĕрĕ. Ђĕлĕ. Ђĕпĕ. Ђăхă. Пăђă. Тађă.

Ђан. Ђун. Ђул. Ђăм. Ђĕн. Ђĕр. Ђир. Ђар.

Ђарак. Ђакак. Ђакан. Ђукун. Ђуман. Ђăлан. Ђăлах. Ђăваш. Ђăрăш. Ђалăш. Ђăлха. Ђĕлхе. Ђĕлпĕр. Ђĕнтер.

Ађаш ађа. Нађар лаша. Улађа кĕпе. Ула ђакак. Пăђăр ашĕ тутлă. Куђан вара пăсать. Ӳређе ҫуна ҫумĕнђе. Тырă нађар пулсан, халăха хĕн. Ђакакăн мĕн пур сăвви те пĕрре анђах. Пĕђĕкҫĕ хуранăн

Госуд... библ...

пăттп тутлă. Ђăваш ђăваш хутне кĕрет, тутар тутар хутне кĕрет. Аҥа, ађа, ҫырăва вĕренер. Ӳђĕ пур та, ђунĕ ҫук. (Ҫурта). Аппа ђĕнтер ҫыхаҥ.

љ. Аљ. ља. Выља. Куља. Уља. Пуља. Паља. Кукăљ. Мăккăљ. Маљка. Уљака. љавук. Паљук. Амаљ. Уљуна.

Ахаљ ан тăр. Выљас килсен тула тух. Выљăх та алла пăхаҥ. Куља пнке хирте ҫум ҫумлаҥ. Пирĕн Уља хура куҫлă, ҫавракa питлĕ. Выљарăм, култăм, утă ҫултăм, ҫырла ҫеҫки пуррине пĕлмерĕм. Кĕрекене лартăм, култартăм, ваттисем пуррине пĕлмерĕм. Куҫна амаљ йарса сываҥ.

њ. Хуњăм. Хуњакам. Хуњаҫа. Хуњама. Мăкăњ.

Мăкăњ ђеђекĕ илемлĕ. Манăн хуњăм хытă ҫын. Хуњамана йурасси ҫăмăл ĕҫ мар вăл.

Й, й. Уй. Туй. Тай. Май. Пай. Вăй. Мăй. Хăй. Хăйра. Майра. Сайра. Кайра. Суйла.

Йа. Йака. Кайа. Майа. Туйа. Суйа. Йал. Йар. Йун. Туйан. Пуйан. Пайан. Хайар. Хăйар. Мăйан.

Йу, йур, йул, йух, йус, йут, йурă, йумах, йуман, йулхав, йусман, йулташ. Йумах йуман тăрринђе.

Йы, йытă, йышăн, йысна, йыхрав, йывăç, йышлă. Йывăр ан кала.

Йă, йăла, йăлă, йăва, йăт, йăх, йăваш, кайăк, хăйăр, мăйăр. Кайăк тытма кай. Мăйăр тĕшĕ тутлă.

Йе, йен, йер, йешĕл, йепле, йенђĕк, тийе, ђийе Ђийе çулçи йешĕл.

Йӳ, йӳн, йӳçĕ, йӳрек, йӳçет, йӳнлĕ. йӳле, йӳçенкĕ. Йӳрекпе çăмхала. Ђуста йӳçет. Ђийе çырли йӳçенкĕ.

Йĕ, йĕс, йĕм, йĕр, йĕрке, йĕпе, йĕрĕх, йĕтем, йĕнерђĕк, йĕкĕреш, мейĕр, çийĕр, тийĕр. Йĕнерђĕк лаша çийĕнђе. Йĕкĕреш хăраххи йĕрсе лараӗ.

Йалан ăспа çӳресен, йалти ватă йатламасӗ. Йулхава йалан уйав. Пуйанăн кушакĕ те кайăк тытаӗ, теççĕ. Ватта туйа кирлĕ, пĕђĕкçĕ ађана сăпка кирлĕ. Пкĕ кайăка хăвалакан пĕрне те тытайман тет. Еç апат ыйтмасӗ, вăл хăй тăрантараӗ. Вăтанман йумăç пулнă тет, ӳркенмен ăста пулнă тет. Пысăк сăмах

калиҫҫен, пысăк ҫĕлĕ ҫăкăр тыт. Пĕр кун кайас тесессĕн, ҫиҫĕ кунлăх ҫăкăр ил, теҫҫĕ. Вăйăран вăкăр тухаҫ. Ҫамрăкла вĕренеймесессĕн, ватăлсан вĕренме хĕн вара. Ĕҫрен ан хăра, вăл хăй санран хăратăр. Ҫынтан вăтанмасассăн, Турăран хăрамасассăн, пархатар курайман, теҫҫĕ ваттисем.

Урпа утмăл кунта кĕрекене лараҫ, теҫҫĕ. Кăвакал кӳлline кура ҫăмаҫ. Усал ан ту, хăна та усал пулмĕ. Апăрана кăвакал кутăн ҫăмнă тет. Кирлĕ мар катăк пуртă та ĕмĕрте кирлĕ пулнă тет. Вата ҫерҫийе хывăхпа улталаймăн. Килте йытă пăтратма пĕлмен—йалта йашка пĕҫернĕ тет. Вĕлле хурҫĕ пĕҫҫен нумайах пыл тăваймĕ. Хытă ҫынтан хĕл варринҫе те пăр катăкĕ ыйтса илеймĕн. Ҫирлекен пур те вилмест. Ĕҫлекене Турă тăрантараҫ. Саншăн кăшкăр та тутă пултăр-ҫĕ, сурăх та тĕрĕс тăтăр-ҫĕ, теҫҫĕ хытă ҫынна. Тухман ҫын тухсан, тăман тухнă тет. Ҫийесси ҫăмăл та, ĕҫлесси йывăр. Ир тăракан тутă пулнă тет. Тыткала пĕлмен ал-уранăн ҫĕрни вĕҫне шăрпăк кĕнĕ тет. Ута пăхакан—

ҫуран йулман, ватта пăхакан—выҫă ҫӳремен, теҫҫĕ. Ҫапа пĕлменĕн пуши хăйне ҫавăрăнса тивнĕ тет. Туман ӳыханăн пилĕкне ан хуҫ, теҫҫĕ. Аш пулсан хуплу тăвăттăм, ҫăнăх ҫук, тесе каларĕ тет ĕлĕк пĕри. Пĕрре улталăн, иккĕ те улталăн, виҫҫĕмĕшĕнҫе макăрăн та вара, теҫҫĕ. Йалта ҫерҫи выҫă вилмест, теҫҫĕ. Выҫсан ҫăкăр та тутлă, тăрансан пыл та йӳҫĕ. Ҫу иртсен ҫырлана ҫӳремеҫҫĕ. Ҫăкăр хырăма шырамасӑ. Ҫын аллинҫи кукăль пысăккăн курăннă тет. Пырна пула пуҫна ҫийĕн, теҫҫĕ. Нумайа хапсăнакан нимĕнсĕрех йулнă тет. Ахаль тăриҫҫен кĕрĕк аркине те пулин йăвала, теҫҫĕ. Ҫын ҫурăмĕ ҫинҫи ҫĕклем ҫăмăл пек. Пĕҫҫен автан ашĕ ҫиме анҫах аван, теҫҫĕ. Йытă мăнтăр та, ҫиме йурамасӑ.

Хĕр-арăм. Аҫа-пăҫа. Кил-йыш. Хурăнташ-ăру. Кӳршĕ-аршă. Йал-йыш. Тарҫă-тĕрҫĕ. Вăрă-хурах. Выльăх-ҫĕрлĕх. Кайăк-кĕшĕк. Хурт-хăмăр. Шăна-пăван. Ҫăх-ҫĕнĕ. Хур-кăвакал. Йыт-каҫăка. Тĕкҫӳҫ. Тырă-пулă. Ана-ҫаран. Утă-улăм. Шыв-шур. Сӳс-кантăр. Аш-пăш. Йурвар. Йашка-ҫăкăр. Ҫăкăр-тăвар. Ҫăкăр-

тăвар пулсан, хура вырăс та хурăнташ. Пир-авăр тăвасси хĕр-арăм ĕҫĕ. Тăйлăк-тайлăк кусакан урапа шанҕăксăр. Алă-ура пур ҫинҕе ахаљ ларни ҫылăх.

Кĕрсе кай! Пырса лар! Иртнĕ-ҫӳренĕ ҕух кĕрсе тух! Ах Турă, савăнтăм! Вăшт! анҕах турĕ: курса та йулаймарăм! Пулас ҫын ҫамрăкранах паллă: ав Иљуш йепле! халех ватă ҫын пек йĕркелĕ калаҫаț! Куља, ҫӳҫне ҕипер пуҫтарса ҫыхсам, аҕам! ав, аппу йепле тирпейлĕ ҫӳрет! Ăста ҫын ăстах: ĕҫе тытнă, тунă, пăрахнă!

Кам есĕ? Есĕ ҕăваш-и, тутар-и? Ват ҫын-и, ҫамрăк ҫын-и? Мĕн йатлă? Санăн аҫу-аннӳ пур-и? Есир миҫенĕн пĕр тăван? Санран аслă ывăлсем, йе хĕрсем пур-и? Санран кĕҫĕннисем миҫе? Есĕ тăванусене ху вĕреннине калаҫа кăтартатăн-и? Вĕсем сăх-сăхма пĕлеҫҫĕ-и? Есĕ килте мĕн тăватăн? Ҫăпата тума пĕлетĕн-и? Ҫăпатана миҫе пушăтран тăваҫҫĕ? Ҫăпата тума йывăр-и, хут вĕренме-и? Санăн пĕлмен ĕҫе вĕренессӳ килет-и? Сирĕн миҫе лаша? Ĕне тата пĕрре-и, иккĕ-и?

Пĕр йенĕ хир, тепĕр йенĕ вăрман,— мĕн вăл? Хăш йывăç çирĕпрех: çăка-и, йуман-и? Сыснана ашĕшĕн усраççĕ, лашана мĕншĕн усраççĕ? ĕнене? сурăха?

Епир аҫасемпе лашалла выҫарăмăр. Иван çынни пулҫĕ, епĕ лаши пултăм. Мана Иван пушăпа çапрĕ те, манăн ыратрĕ: кăштах макăрса йамарăм.

Епĕ пĕҫĕкçĕ ҫух, çула пулсан, хăва çулçисене пухса кивĕ çăпата çине тултараттăм та: пулă сутăт, пула! тесе тек туртса çÿреттĕм.

Епĕ пĕҫĕкçĕ ҫухне пĕрре анне пуçлană ҫăлхана çыхма тытăнтăм. Çыха пĕлмесĕр çипне пĕтĕмпе çыхлантарса пĕтертĕм. Анне курҫĕ те: аҫам, малтан çыхма вĕрен халĕ, унтан вара çыхтарăп, терĕ

Пирĕн йупах тыха хĕлле пит наҫар-ҫĕ; çуркунне Атăл йăлăмне кайса йатăмăр та, йăптăхне тăкнă, çап-çутă, йап-йака, çĕлен пек пулса килҫĕ.

Пирĕн асатте пĕрре тутара: çиме лар, тесе каларăм тет. Тутар пĕр ҫĕнмесĕр сĕтел хушшине кĕрсе ларҫĕ тет те, мĕн пур йашкана хăйех çисе йаҫĕ тет.

Епĕ пĕҫĕкçĕ ҫухне сĕтел хушшине ларсан, йаланах урана сулласа лараттăм. Анне мана: йÿнлĕ пул, ҫипер лар, уруна ан сулла, амăшĕ вилет тет апла! тет-ҫĕ.

Наçтук улма çинĕ. Маруç вăл çинине пăхса тăнă. Маруçăн улма çийесси килнипе çăварĕнҫен шыв килнĕ.

Пĕр арăм çулпа утса пынă. Унăн инçе каймалла пулнă. Кайсан кайсан, вăл ывăннă. Вара вăл выртнă

та çывӑрнӑ. Çывӑрсан ӑна вӑй кӗнӗ те, вӑл хӑй кайас тенӗ çӗре ђасах çитнӗ.

Пӗрре епӗ çулпа пыраттăм. Сасартăк мана хирӗç вӑрмантан икӗ кашкӑр сикрӗç тухрӗç. Епӗ тем пек хӑраса ўкрӗм.

Çывӑхра пӗр йывӑç ларӑ-ђӗ. Епӗ пӗр самантра çавӑнта ђупса çитрӗм те, йывӑç çине хӑпарса кайрӑм. Кашкӑрсем иртсе кайсассӑн, епӗ антӑм та, малалла утрӑм.

Епир пӗрре ђикӗри ана çинђе тулӑ выратпӑр. Епӗ кӗлте сыхрӑм та, ӑна тӗм çине леçсе хутӑм; çав вӑхӑтра çурлана таçта çухатрӑм. Пӑхкалатӑп, пӑхкалатӑп— çук. Çурлана пиђђе тупнӑ та, каламасӑр тӑрай. Атте уншӑн çиленђӗ те, йатла пуçларӗ: ӗç патӗнђе выљамаççӗ, апла ӗç йулай! терӗ. Мана тата: кӗлте сыхнӑ ђухне çурлана хул-пуççи çине хураççӗ, терӗ.

Асламăшӗпе пӗђӗк хӗрӗ пурӑннӑ. Хӗрӗ йалан çывӑрнӑ. Асламăшӗ пӗр май ӗçленӗ: вӑл çăкӑр пӗçернӗ, урай шӑлнӑ, çӗленӗ, авӑрланӑ, пир тӗртнӗ. Пурӑна киле хӗрӗ пысӑкланнӑ, асламăшӗ ватӑлнӑ. Асламăшӗ çўрейми, ӗçлейми пулнӑ. Хӗрӗ пур ӗçе те хӑй туса тӑнӑ: вӑл пӗçернӗ, çунӑ, çӗленӗ, тӗртнӗ.

Ађасем улӑха выљама кайнӑ. Улӑхра вӗсем турпас татӑкӗсем тупнӑ. Çав турпас татӑкӗсене купаласа, вӗсем пўрт тунӑ. Малтан пурине тунӑ, унтан тӑррине тунӑ. Пўрђин мӑрйи те, алӑкӗ те пулнӑ. Пўрђӗ аслӑ пулнӑ, анђах алӑкӗ пӗђӗкçӗрех пулнӑ. Пуканисем нийепле те алӑкӗнђен кӗреймен. Вара ађасем пўрђӗ тӑррине илнӗ те, пуканисене çўлтен пўртне кўртсе лартнӑ.

Пӗр арӑм витрепе шыв ӑсса пырай тет. Витри шӑтӑк пулнӑ тет. Шывӗ пӗр май йухса пырай тет.

Шывĕ йухса сахалланнипе кунăн витри çăмăлланђĕ тет. Арăмĕ: витре çăмăлланђĕ-ха, тесе савăнса пырат тет. Килне пырсан пăхат тет: витринђе шывĕ пĕр тумлам та йулман тет.

Настук çыру вĕренсе килне таврăннă. Килĕнђе амăшĕ анђах пулнă. Настук сĕтел хушшине ларнă та, кĕнеке илсе, амăшне пĕр халлап вуласа кăтартнă. Амăшĕ савăнса итлесе ларнă

Тап-таса карташ варринђе пĕр купа хăйăр пулнă. Ађасем карташне тухнă та, хăйăрпа выљама тытăннă. Вĕсем хăйăра илсе пĕђĕкçеççĕ купасем туса çўренĕ. Камăн купи çўлĕрех тесе тавлашнă вĕсем.

Хурсем шыва аннă. Вĕсем шыва кĕрсен, шыв вĕсен патĕнђен ункă пула пула хумханса кайнă. Кăшт тăрсан, шыв каллех йап-йака пулса тăнă. Шывĕ тăп-тăрă пулнă. Хурсен урисем курăнса пынă.

Пĕр ирхине Катуçпа Маруç вăрмана кăмпана кайнă. Маруç пĕђĕкçĕ пулнă. Вĕсенĕн вăрмана пĕр пĕђĕкçĕ çырма урлă каçса каймалла пулнă. Катуç ђăлхине хывнă та, Маруçа çурăм хыçне çакса шыв урлă каçара пуçланă.—Маруç, авантарах лар, мана мăйран ан пу! Аллусене ил, мана сывлама йывăр, тенĕ Катуçĕ. Çапла Катуç Маруçа шыв урлă йăтса каçарнă вара.

Шăшисем хирте пĕр пĕве патĕнђе пурăннă. Çуркунне пулнă та, шывсем сарăлса йуха пуçланă. Вара шăшисем пĕр ту çине кайнă. Тў çинђе тилĕ пурăннă. Шăшисене курсан, тилĕ тем пек савăннă. Вăл вĕсене пурпе те çисе йанă. Хăй вара мăнтăрланса кайнă.

Хĕлле пулнă. Çанталăк ăшă тăнă. Вăл çул йур нумай пулнă. Ађасем пĕве çине кайнă та, йуртан çын тăва пуçланă. Хăйсен аллисем шăннă. Вĕсем çапах та çыннине туса пĕтернĕ. Çынни пит аван пулнă. Ун

çăварне ђĕлĕм хыптарнă, куçĕсене кăмрăкран тунă. Ађасем йур кĕлетке çине пăхса савăнса тăнă.

Ађасем курăк ăшĕнђе ђĕрĕп тупнă. Ваççук ăна килне йăтса кайасшăн пулнă. Анђах йăтма нимĕнле май пулман: ђĕрĕпĕн йĕпĕсем ђикнĕ. Вара ађасем ђĕрĕпе çĕлĕк ăшне хурса илсе кайасшăн пулнă. Анђах çĕлĕкĕ пĕђĕкçĕ пулнă. Çапла вара ђĕрĕпе нийепле те илсе кайайман.

Хураçка йатлă йыттăн çурисем пулнă. Вĕсем карташĕнђе утă çинђе выртнă. Пĕрре Хураçка таçта тухса кайнă. Ађасем пынă та, пĕр çурине пӳрте илсе кĕнĕ. Хураçка таварăнсан, йăнăшса вĕре пуçланă. Ађасем йытă çурине илнĕ те, амăшне панă. Амăшĕ ăна çăварĕпе хыпса карташне илсе тухнă.

Пĕр çын пит ватăлса çитнĕ. Пĕрре вăл кăмака çине улăхасшăн пулнă, анђах нийепле те улăхайман. Вăл вăхăтра пӳртре ађийĕн ађи ларнă. Вăл аслашшĕнђен кула пуçланă. Аслашшĕ каланă: ађам, есĕ намăса пĕл! Аслаçу кăмака çине улăхайманни кулăшла мар, есĕ ухмаххи кулăшла, тенĕ.

Пĕрре Михаља вăрмана кайнă. Вăрманта вăл йуман айĕнђе кăмпа курнă. Кăмпи ватă пулнă, ăна никам та татман. Михаља ăна-кăна пăхмасăр кăмпана татнă та, килне илсе кайнă. Килне пырсан: акă епĕ йепле аван кăмпа татрăм, тенĕ. Кăмпи унăн çĕрĕк пулнă, ăна никам та çийекен пулман.

Ађасем вăрмана кайнă. Вăрманта вĕсем аташса нумай çӳренĕ. Киле илсе кайакан çула нийепле те тупайман. Çӳресен, çӳресен, ђан сасси илтĕннĕ йенне кайнă та, килне тупнă.

Сашук пит хăравçă пулнă. Пĕрре аслати аватса çумăр çунă. Сашук хăранипе шкапа кĕрсе ларнă. Шкапра тĕттĕм пулнă, сывлама та йывăр пулнă, аслати сасси илтĕнмен. Çавăнпа вăл çумăр çуса иртсе

кайсан та, шкапра темӗнҫ҇ен ларнӑ. Ҫав кирлӗ сана, Сашук! Ўлӗмрен аслатирен ан хӑра.

Пирӗн вӑкӑр пур-ҫ҇ӗ. Вӑл пит усал-ҫ҇ӗ. Ун патӗнҫ҇ен иртсе кайма пур те хӑрат-ҫ҇ӗҫ. Пӗрре ҫапла асатте ӑна кӗтӗве хӑваласа кайат. Вӑл асаттене хирӗҫ тӑҫ҇ӗ те, сӗксе йӑвантарса йаҫ҇ӗ, хӑй айне тӗркелесе ҫ҇икрӗ. Ҫынсем вӑкӑра хуса йаҫ҇ӗҫ те, асаттене киле илсе кайрӗҫ. Ҫавӑнтан кайран асатте нумай пурӑнаймарӗ вара -вилҫ҇ӗ. Асатте вилсен, вӑкӑра аслӑк айне илсе кайрӗҫ те, пусса пӑрахрӗҫ.

Пӗр арӑмӑн пит турӑх ҫийесси килнӗ тет. Ӗни хӗсӗр тет кунӑн, сӗт памаст тет. Кӑшт та пулин ҫапах сӗт памӗ-ши тесе, кайат тет ку картана. Ӗни выртнӑ тет. Хӑпӑл-хапӑл илет тет курка та, ҫ҇упат те кўршӗ арӑмӗ патне. Акка! ӗне пӑрулама выртнӑ, кӗвелӗк парса йар-ха мана, тесе ыйтат тет.—Ара, те пӑрулама выртнӑ халӗ вӑл, те ахаль выртнӑ? тесе каларӗ тет лешӗ.—Ӑна-кӑна пӗлмерӗм те хаҫ҇ епӗ, тесе тухса кайрӗ тет хай арӑм.—Туман тыханӑн пилӗкне ан хуҫ, теҫҫӗ ҫав.

Амӑшӗпе хӗрӗ ҫывӑрма выртнӑ тет. Амӑшӗ кунӗпе пӗр канмасӑр ӗҫленӗ тет. Хӗрин ҫывӑрасси килмест тет, тек йурласа выртат тет. Амӑшӗ: хӗрӗм, ан йурла, манӑн ҫывӑрас килет, тесе калат тет. Хӗрӗ амӑшне итлемест тет. Тата хытӑрах йурла пуҫларӗ тет. Вара амӑшӗ хӗрне пӑлтӑра хупса хуҫ҇ӗ тет.—Сана кунта йурлама аван пулӗ, терӗ тет амӑшӗ.

Пӗр ватӑ ҫын шыв хӗрринҫ҇е пурӑннӑ. Унӑн икӗ аҫ҇и пулнӑ: пӗри Петӗр йатлӑ, тепӗри Кӗркури йатлӑ пулнӑ. Кӗркурийӗ ҫиҫ҇ҫ҇ӗре пулнӑ, Петӗрӗ тӑваттӑра пулнӑ. Пӗрре ирех Кӗркурипе Петӗр ҫырмана аннӑ та, кимӗ ҫине ларса кайнӑ. Петӗр кӗреҫисемпе ишсе пынӑ, Кӗркури кимӗ хўрине тытнӑ. Вӗсем пулӑ шакӗ шыранӑ. Аҫ҇асем шакне аслашшӗ ӑҫта

хунине пӗлмен. Вӗсем шыв тӑрӑх инҫе ишсе кайнӑ. Кайсан, кайсан шакне тупнӑ. Шакӗнҫи пуллисене илнӗ те, килне илсе таврӑннӑ; таврӑнсан пуллисене аслашшӗне панӑ.

Пӗрре Катуҫ килне таврӑннӑ. Килӗнҫе никам та пулман; амӑшӗ таҫта кайнӑ пулнӑ. Турахупӗ сак ҫинҫе тӑнӑ. Катуҫ ларнӑ та, аврӑла пуҫланӑ. Вӑл темӗп ҫухлӗ турашӑл ҫӑлкаласа пӗтернӗ. Аврӑласса хӑй кӑшт анҫах аврӑланӑ.

Иван хире ашшӗ патне ҫӑкӑр леҫме кайнӑ. Ҫул ҫинҫе унӑн ҫывӑрасси килнӗ. Вӑл хӑва айне выртнӑ та, ҫывӑрах кайнӑ. Хураҫка пынӑ та ҫӑкӑрне ҫисе йанӑ.

Пӗрре аҫасем анкартне кайнӑ. Унта вӗсем кашкӑрла выҫама тытӑннӑ. Михаҫа кашкӑрӗ пулнӑ, Микулайпа Наҫтук сурӑхӗсем пулнӑ. Михали кашта тарӑх улӑм ури ҫине улӑхса кайнӑ. Микулайпа Наҫтук айалта кашкӑра кӗтсе тӑнӑ. Вӗсем айалта кашкӑра кӗтпӗ кӗтнӗ те, кӗтсе ывӑнсан, кӑшкӑра пуҫланӑ. Михаҫа кӑшкӑрсан та пыман Унтан вӗсем Михаҫана шырама тытӑннӑ. Темӗп ҫухлӗ шыраса та, ӑна тупайман. Вара вӗсем килне кайнӑ. Кӑшт тӑрсан Михаҫана шырама амӑшӗ те пынӑ. Михаҫа! Михаҫа! тесе кӑшкӑрнӑ вӑл. Пӗр сас-ҫӗвӗ те пулман. Амӑшӗ вӑрмана, хире кайса шыранӑ.—Михаҫа! Михаҫа! тесе кӑшкӑрса ҫӳренӗ амӑшӗ. Михали: епӗ кунта, епӗ ҫывӑрнӑ-ҫӗ! тесе ларай тет, улӑм ури тӑрринҫе.

Пӗрре кушак ҫисе тӑрай. Ун патне Хураҫка пыҫӗ тӑҫӗ. Кушак Хураҫкана сӑмсинҫен йаҫӗ илҫӗ. Хураҫки кушака хӳререн йарса илҫӗ. Кушак Хураҫкана куҫӗнҫен ҫавса илҫӗ. Хураҫка кушака мӑйӗнҫеп йарса илҫӗ. Ҫав вӑхӑтра аппа шыв ӑсса иртет-ҫӗ. Вӑл ҫаранҫӗ те, кушакпа йытта шывпа ҫаш! тутарҫӗ. Тин тӳпелешме ҫаранҫӗҫ.

Иванпа Петӗр хут ҫӗлен тума шухӑшланӑ.

Иван Петĕре калаҫ: Петĕр, есĕ ҫилĕм хатĕрле, епĕ хăйăсем шырăп тет. Вĕсем ҫасах ҫилĕмпе хăйă тупса хунă. Тепĕр кунне вĕсенĕн хут ҫĕлен пулса та тăнă. Вĕсем хут ҫĕлене йама кайнă. Анҫах ҫил пулман та, хут ҫĕлен кăшт та кайман. Вара Петĕрпе Иван хире кайнă. Хирте ҫил пулман. Темĕн ҫухлĕ ҫупса асапланса та, хут ҫĕлен ҫӳлелле кайман. Вара Петĕрĕ: вĕр, Иван! вĕр! тесе кăшкăра пуҫланă. Иван мĕн пур вăйĕпе вĕрнĕ. Анҫах хут ҫĕлен ҫапах ҫӳлелле ҫĕкленмен, ҫĕре персе ӳкнĕ.

Манăн Петĕр йатлă йулташ вĕр-ҫĕнĕ пушă йаврĕ. Ҫав пушипе куракана пĕрне ҫапаҫ-ҫĕ. Пĕрре ҫапла ҫисе ларакан йăмăкĕ патне пыҫĕ те, пушипе шарт! тутарҫĕ пуҫĕнҫен. Йăмăкĕ йĕре пуҫларĕ. Амăшĕ илтрĕ те, ҫупса та кĕҫĕ. Петĕртен пушине туртса илҫĕ те, хăйне ҫаптара пуҫларĕ,—ан тив ҫынна! ан тив ҫынна! ак сана! терĕ. Ҫапа пĕлмен пушă хăйне ҫавăрăнса тивнĕ тесе ҫавăнпа каланă та ҫав.

Ҫуркунне пулнă. Шывсем йуха пуҫланă. Аҫасем турпас татăкĕсем илнĕ те, вĕсенҫен кимĕ туса шыва йанă. Кимми шыва май йухса кайнă. Аҫасем нимĕне пăхмасăр ун хыҫҫăн кăшкăрса ҫупса пынă. Вĕсем ҫапла ҫупсан ҫупсан, пĕр шывлă лупашкана кĕнĕ ӳкнĕ.

Икĕ ҫын канав алтнă тет. Вĕсем виҫĕ кун ĕҫленĕ тет. Виҫĕ кун ĕҫлесе, килне виҫĕ тенкĕ илсе таврăннă тет. Вĕсем виҫĕ тенке уйăраймасăр виҫĕ кун тавлашрĕҫ тет. Апла тавлашса тăриҫҫен, тата виҫĕ кун ĕҫлес мĕн вĕсем.

Аҫасем вăрмана кăмпана кайнă. Вĕсем унта пĕрнисене туллийĕх тултарнă. Аҫасем уҫланка тухнă та, утă купи ҫине ларса, кăмписене сăва пуҫланă. Йывăҫ тĕмĕсем хыҫĕнҫе пĕр ҫын кашкăрла уласа йанă. Аҫасем кăмписене пăрахнă та, киле ҫупа панă.

Пăсара таппа лекнĕ тет те, çыннине: йар мана, тесе йăлăнат тет.—Епĕ сана усă кӳретĕп, епĕ шăшисене çисе пурăнатăп, вĕсем сан тырру-пуллуна çийеççĕ, терĕ тет. Çынни калат тет: шăшисене есĕ ђăнах та çийетĕн, анђах шăшисемпе хутăш ман ђăхă ђĕппisene те çийе çийе йатăн есĕ, терĕ тет. Çапла каласанах, çынни пăсарана персе вĕлерђĕ тет.

Епир пĕрре çула çерем çинђе вăрлăх çапатпăр. Сисмен те хамăр, пирĕн тĕле пĕлĕт хуплапă илнĕ, çанталăк сĕм-тĕттĕм пулђĕ тăђĕ. Унђен те пулмарĕ, çилтăвăл пирĕн сарăма, тырри мĕнĕпе, айĕн-çийĕн çавăра пуçларĕ. Нимĕн тăва пĕлместпĕр. Хăшĕ аллине кĕреçе тытнă та, улăмсене тĕрткелесе çӳрет, хăшĕ сенĕк илнĕ те, тырă хырса тăрат. Пирĕнпе пĕрле тырă çапакан кӳршĕ лашине утланнă та, пирĕн тавра сиккипе кустарса çӳрет; тĕнђе пĕтет! тĕнђе пĕтет! ђĕлĕмĕм ăçта-ши? тет хăй. Тăвăл ђарăнсан, хамăртан хамăр кулатпăр. Аптăранă кăвакал кутăн ђăмнă тет: çавăн пек пулђĕ.

Кăлăхах тавлашакансем. Икĕ çын урамра пĕр кĕнеке тупнă тет. Иккĕш те илесшĕн тет ку кĕнекене. Пĕри калат тет: епĕ илем! тепĕри те: епĕ илем! тесе калат тет. Çапла тек тавлашса тăраççĕ тет урам варринђе. Кĕсем патĕнђен тепĕр çын иртсе пырат тет. Мĕн çинђен тавлашатăр есир капла? тесе ыйтрĕ тет.—Акă, кĕнеке тупрăмăр та, иксĕмĕр те илесшĕн, тесе каларĕç тет кĕсем. Вула пĕлетĕр-и вара хăвăр? тесе ыйтрĕ тет лешĕ.—Вулама пĕлессе пĕлместпĕр те, терĕç тет-тупакансем.—Апла пулсассăн кĕнекепеле мĕн тăватăр есир? вула пĕлекене парăр пĕрех-хут. Есир капла икĕ кукша турашăн тавлашнă пек тавлашатăр, тесе хăварђĕ тет вара лешĕ.

Йăлăнтарни. Пирĕн атте пасара каймассерен

пирĕн валли кулаџă илсе таварăнаĭ-џĕ. Пĕрре çапла пасартан таварăнсассăн, атте пурсăмăра та пĕрер татăк кулаџă валеçсе паџĕ. Мана ыттисенџен сахал панă пек туйăнџĕ. Епĕ кулаџџа илмесĕр, йăлăнтарса, пĕр кĕтесе кайса лартăм.

Атте ман йенелле çаварăнса пăхрĕ те: мĕншĕн илместĕн тата кулаџџăна? терĕ. Епĕ пĕр џĕнмесĕр ларатăп. Атте мана панă кулаџă татăкне илџĕ те, йăмăксене валлеçсе паџĕ: мейĕр, çийĕр Иван татăкне, вăл кĕтесре йăлăнтарса лартăр-ха! терĕ. Йăмăксем манăн татăка çисе те йаџĕç. Кайран ыйтас-џĕ,—кулаџă çук. Çын аллинџи кукăљ пысăккăн курăнаĭ тесе, ахаљ каламан çав ваттисем.

Сармантей. Сармантейĕн сарă џăххи сарă çăмарта тунă тет, ăна шăши пынă тет те, хўрипе çапса çĕмĕрнĕ тет. Сармантей те йĕрет тет, сарă џăххи те какалаĭ тет. Хапхи калаĭ: манăн та уçăлса хупăнас, тет. Анаĭ тет пĕр вăкăр шыва куллен кун.—Хапха, есĕ мĕншĕн уçăлса хупăнатăн? тесе ыйтаĭ тет. Уçăлса хупăнмасăр, тесе калаĭ тет: Сармантейĕн сарă џăххи сарă çăмарта тунă, ăна шăши пынă та, хўрипе çапса çĕмĕрнĕ. Сăрмантей те йĕрет, сарă џăххи те какалаĭ, тет. Вăкăр калаĭ: еппин манăн та мĕкĕрсе анас пулĕ, тет. Мĕкĕрсе анаĭ тет, шыв хĕррине. Шыв калаĭ: мĕншĕн вăкăр, мĕкĕретĕн? тет.—Мĕкĕрмесĕр, тет: Сармантейĕн сарă џăххи сарă çăмарта тунă тет; ăна шăши пынă та, хўрипе çапса çĕмĕрнĕ тет; Сармантей те йĕрет тет, сарă џăххи те какалаĭ тет, хапхи те уçăлса хупăнаĭ тет. Шыв калаĭ: манăн та хумханас еппин, тет. Пĕр çĕнĕ-çын шыв ăсма анаĭ.—Шыв, есĕ мĕншĕн хумханатăн? тет.—Хумханмасăр, тет: Сармантейĕн сарă џăххи сарă çăмарта тунă тет; ăна шăши пынă та, хўрипе çапса çĕмĕрнĕ тет: Сармантей те йĕрет тет, сарă џăххи те какалаĭ тет, хапхи те уçăлса хупăнаĭ

тет, вăкăрĕ те мĕкĕрет тет. Ҫĕнĕ-ҫын калаҭ: манăн та пĕр витрене ҫапса ҫĕмĕрес, тет. Ҫапса ҫĕмĕрет витрине. Таварăнаҭ киле. Хуҥамăшĕ ҭуста ҫăраҭ тет. Кин, мĕншĕн хăрах витрепе анҭах ăсса килтĕн? тет.—Хăрах витрепе анҭах пулмасăр, тет: Сармантейĕн сарă ҭăххи сарă ҫăмарта тунă тет; ăна шăши пынă та, хӳрипе ҫапса ҫĕмĕрнĕ тет; Сармантей те йĕрет тет, сарă ҭăххи те какалаҭ тет, хапхи те уҫăлса хупăнаҭ тет, вăкăрĕ те мĕкĕрет тет, шыв та хумханаҭ, тет. Хуҥамăшĕ калаҭ: манăн та ҭустана кăларса ывăтас еппин, тет. Кăларса ывăтаҭ тет ҭустине. Ывăлĕ кайнă вăрмана. Таварăнаҭ вăрмантан. Ывăлĕ калаҭ: мĕншĕн йашка пĕҫермерĕр? тет. Амăшĕ калаҭ: Сармантейĕн сарă ҭăххи сарă ҫăмарта тунă; ăна шăши пынă та, хӳрипе ҫапса ҫĕмĕрнĕ; Сармантей те йĕрет, сарă ҭăххи те какалаҭ, хапхи те уҫăлса хупăнаҭ, вăкăрĕ те мĕкĕрсе анаҭ, шыв та хумханаҭ, ҫĕнĕ-ҫын та хăрах витрине ҫапса ҫĕмĕрнĕ, тет. Ывăлĕ калаҭ: манăн та хăрах атта кăларса ывăтас, тет. Вăл та кăларса ывăтрĕ тет. Пĕтрĕ.

РУССКІЙ ОТДѢЛЪ.

РУССКАЯ АЗБУКА.

Аа, Бб, Вв, Гг, Дд, Ее, Жж, Зз, Ии, Іі, Кк, Лл, Мм, Нн, Оо, Пп, Рр, Сс, Тт, Уу, Фф, Хх, Цц, Чч, Шш, Щщ, Ъъ, Ыы, Ьь, Ѣѣ, Ээ, Юю, Яя, Ѳѳ, Йй.

---

1) а, и, ы, у, в, л, м, н, р, й.
2) і, е, о, я, ю, ъ, ь, ѣ, э.
3) п, б; т, д; к, г, х; ш, ж; с, з.
4) ц, ч, щ, ф, ѳ.
5) ё.

1) а, и, ы, у, в, л, м, н, р, й.

*А*нна, *А*лла, *И*нна, Ир*и*на, Вар*у*ла, В*и*ла, Вав*и*ла, Варн*а*ва, Варв*а*ра, Л*а*вра, М*и*на, Мар*и*на, Н*и*на, Рима, Рай, Май, Выр*ы*, Выл*а*.

2) і, е, о, я, ю, ъ, ь, ѣ, э.

і. *(=и).* Іулій, *А*рій, *У*рій, *И*л*а*рій.

е *(=йе).* *Е*ва, *Е*вва, Ел*е*на, Евм*е*ній, Ирин*е*й, Вал*е*рій.

о. *О*мврій, Ной, І*о*на, Ермол*ай*, Ал*о*ній, Н*о*нна.

я. *(=йа).* Илі*я*, І*у*нія, І*у*лія, Мар*і*я, Мел*а*нія, Вал*е*рія, Ил*а*рія, Ан*а*нія. Евл*а*лія, Іулі*а*нія.

ю. *(=йу).* *Ю*лій, Юлія.

ъ. Нилъ, Лавръ, Мавръ, На*у*мъ, Рув*и*мъ, Ману*и*лъ, Ав*и*въ, Авра*а*мъ, Арі*а*нъ, Іулі*а*нъ, Илі*а*нъ, Виві*а*нъ, Марі*а*нъ, Урі*и*лъ, Евв*у*лъ, Ел*и*мъ, Веніам*и*нъ, Валері*а*нъ, Оръ, Мир*о*нъ, Ром*а*нъ, Віан*о*ръ, Іер*о*нъ, Іо*а*ннъ, Іерон*и*мъ, Аар*о*нъ.

ь. *А*вель, Янв*а*рь, І*ю*нь, І*ю*ль.

ѣ. *(=йе).* В*ѣ*ра, В*ѣ*на, Апр*ѣ*ль.

э. *(=е).* Эм*и*лія, Эрив*а*нь, Э*о*ль, Эн*е*й.

3) п, б; т, д; к, г, х; ш, ж; с, з.

п, б. Па, пе, пи, по, пу, пы, пѣ, пя; ба, бе, би, бо, бу, бы, бѣ, бя; па, ба, пе, бе, пи, би, по, бо, пу, бу, пы, бы, пѣ, бѣ, пя, бя; папа, папе, папи, папо, папу, папы, попа, попи, попу, попы, пупа, пупы; баба, бабу, бабы, боба, бобу, бобы, бубе; поба, побе, поби, побу, побы.

т, д. Та, те, ти, то, ту, ты, тѣ, тя; тата, титу, тита; да, де, ди, до, ду, дѣ, дя; дѣда, дѣду, дѣды, додо, доду, дуда, дуди, дядя, дядѣ, дядю; та, да, те, де, ти, ди, то, до, ту, ду, ты, ды, тѣ, дѣ, тя, дя; туда, туды, тудѣ, дата, дате, дати, дату, даты, дета, дита, диту, диты, дитя, дѣти, дяте.

п, б, д, т. Пита, пито, питу, питы, пота, поте, пото, поту, пута, пути, путы, пыта, пыту, пята, пяти, тепе, типа, типу, топа, топо, тупа, тупу, тяпа; бѣда,

бѣдѣ, бѣду, бѣды, бода, буда, буде, буди, буду, даба, дабы, добы, доба, добу, доби, дуба, дубу, дубы, дыбу, дыбы; пада, паде, пади, паду, педа, пода, поди, подо, поду, поды, пуда, пуды, пяди; допа, допе, допу, допы, допи, допя, дупа, дупе; бата, бате, бати, бато, бату, баты, батю, батя, бита, бите, биту, биты, бота, боту, боты, буту, буты, буте, быти, быту, таба, табу, тебѣ, тыбы.

к, г, х. Ка, ке, ки, ко, ку, кѣ, кака, каки, како, каку, куку; га, ге, ги, го, гу, гѣ, гага, гаги, гаго, гагу, гига, гиге, гигу, гуга, гугу, гика, гака, гаку, гука, гоки, гику, гике; ха, хе, хи, хо, ху, хѣ; киха, коха, куху, хака, хека, хика, хока, хука, хуку, кага, гаха, хаха.

п, б; т, д; к, г, х. Паки, пика, пики, пику, поко, пока, поку, капа, капе, капи, кипа, кипы, копа, копу, копо, купа, купи; така, таки, таку, тика, токо, току, туки, кате, кати, каты, кату, кита, киту, киты, кота, коту, коты, кута, кугы; бака, бакѣ, баки, буку, бека, беки, бекѣ, беку, бика, бока, боки, боку, бука, буку, быка, быки, быку, бяка, бяку, кабы, кубу, кубы; дика, дики, дику, дока, доку, дыка, дыки, кида, киды, куда; дага, дога, догу, дуга, дуги, дугу, дугѣ; гада, гаду, гады, года, году, годы, гуда, гуду, гуды; баго, бѣги, бѣгу, бога, бого; гиба, гибе, гоба, гобу, губа, губи, губу, губы; пѣга, пѣгу, пига, пога, погу, пуга, пуги, гапа, гапи; гапу, гипа, гопа, гипу, гопы; тага, тига, тога, тогу, туга, туги, тягу, тяга, гати, гату, гаты, гета, гиты, гота, готе, готи, гото, готя, гута, гуты, гуто; паха, поха, похе, похи, похо, поху, пуха, пуху, пыха, пухи; баха, бахи, баху, беху, буха, буху, бухи, туха, тухи, тихо, тиху, тиха, тихи, хата, хату, хаты, хатѣ, хити, хота, хотѣ, хотя; духа, духи, духу, дыха, дыху, хода, ходи, ходу, ходы, худа, худу, худы.

ш, ж; п, б; т, д; к, г, х. Ша, ше, ши, шо, шу, шѣ; шаша, шиша, шише, шашу, шашо, шашѣ; жа, же, жи, жо, жу, жѣ; жижа, жижу, жиже; паша, паши, пашу, пиши, пишу, поша, поши, пошу, шипа, шипи, шипу, шипы; шиба, шиби, шибу, шуба, шубы, шубѣ; таша, ташу, тешу, теши, тише, тиши, туша, туши, шата, шату, шаты, шута, шуту; даша, даши, дашу, душа, душу, души, дыша, дыши, дышу; каша, каши, кашу, кашѣ, коша, коше, кушу, шака, шаки, шаку, шика, шику; гаша, гаше, гашу, гиша, гоша, гошу, гуша, гуши, шага, шаги, шагу, шига, шуга; шаха, шиха, шуху; пажа, пожа, пожи, пожу, пужа, пыжи, пыжу; бѣжа, бѣжи, бижа, божа, боже, божи, божу, бужу, жаба, жабу, жабѣ; тажа, тажу, тоже, тужа, тужу, тужи, тяжи, жато, жату, жаты, жито, жите, жити, жита, житу; даже, дажу, дежа, дужи, дожи, жада, жида, жиду, жиды; кажи, кажу, каже, кожа, кожи, кожу; жака, жаки, жука, жуку, жуки, гажу, гожа, гожу, гужа, гужи, гужу, гуже, гижа; хижи, хожа, хоже, хожи, хуже, жиха, жихи, жиху, жуха, жуху.

с, з; п, б; т, д; к, г, х; ш, ж. Са, се, си, со, су, сы, сѣ, сю, ся, соса, соси, сосу, сосы; за, зе, зи, зо, зу, зы, зѣ, зю, зя, заза, зазѣ, зази, зазю, зазя; саза, сиза, сизу, сизы, заса, засе, заси, засо, засу, засы; паси, пасу, писа, писы, поса, посе, поси, посу, посы, сипа, сипу, сыпа, сыпи, супа, супу, супы; баса, басу, басы, бѣсу, бѣсы, боса, босо, босу, буса, бусы, себѣ, сиба, соба, собе, соби, собо, собу, собы, сяба; теса, тесу, тесе, тесы, сати, сота, соту, соты, сыта, сыты, сыту, сята, сада, сади, садо, саду, сады, садя, сода, соду, суди, суду, суды; коса, косу, киса, кису, коси, косѣ, косы, куса, кусы, кусо, куси, сака, саки, саку, сока, соки, соку, суку; каза, казу, казы, коза, козу, кози, ко-

зѣ, зака, заки, зако, заку, зыка, зыку; гасе, гасы, гаси, гасу, госу, гуси, гусы, гусѣ, гусю; газе, газу, газы, гуза, гузу, зага, загѣ, заге, заги, заго, загу, зига, зигу; соха, сохи, сохѣ, суха, сухе, сухо, сыхо; сажа, сажѣ, сажи, сажу, сижу, сожа, сужу; паза, пазу, пазы, поза, пози, позу, позы, позя, пуза, запа, запе, запи, запо, запу, запы; заба, заби, забе, забо, забу, зоба, зобу, зобы, зуба, зубе, зубы, зыба, зыби, зяби, зяба; таза, тазу, тазы, туза, тузѣ; зата, зате, зати, зату, заты, затю, затя. зята, зятю, зятя; доза, дозу, дозѣ, дозя, зада, заде, зади, задо, заду, зады, зида, зуда, зеди, зуде; заха, захи, заху, захо, хозя; заша, заше, заши, зашу, зиша; зажа, зажи, зажу, зажо, жазы.

Пра, пре, при, про, пру, пры, прѣ, пря, прю; кра, кре, кри, кре, кру, кры, крѣ, кря, крю; тра, тре, три, тро, тру, тры, трѣ, тря, трю; шра, шре, шри. шро, шру, шры, шрѣ, шря; сра. сре, сри, сро, сру, сры, срѣ, сря, срю; хра, хре, хри, хро, хру, хры, хрѣ, хря, хрю.

Бра, бре, бри, бро, бру, бры, брѣ, бря, брю; гра, гре, гри, гро, гру, гры, грѣ, гря; дра, дре, дри, дро, дру, дры, дрѣ, дря, дрю; жра, жре, жри, жро, жру, жры, жрѣ, жря, жрю; зра, зре, зро, зру, зры, зрѣ, зря, зрю.

Тла, тли, тле, тло, тлу, тлы, тля, тлю, тлѣ; дла, дле, дли, дло, длу, длы, для, длю, длѣ.

Впа, впе, впи, впо, впу, впы, впя, впю, впѣ; вса, все, вси, всо, всу, всы, вся, всю, всѣ; вта, вте, вти, вто, вту, вты, втя, втю, втѣ; вша, вше, вши, вшо, вшу.

4) ц, ч, щ, ф, ѳ.

Ца, це, ци, цо, цу, цы; ац, ец, иц, оц, уц; цка, цку, цки; ча, че, чи, чо, чу; чра, чре, чри, чро, чру, чка, чки, чке, чко, чку; чла, чле, чли, члу; чта, чту, чти, чте; вча, вче, вчи, вчо, вчу; ща, ще, щи, щу; тащи, тащу, теща, тещи, тоща, тощу; фа, фе, фи, фо, фу, фы, фѣ,

фя, фю; ѳа, ѳе, ѳи, ѳо, ѳу; фра, фре, фри, фро, фру, фры, фрѣ, фря, фрю; ѳра, ѳри.

5) ё *(=йо).*

Вё, лё, мё, нё, рё, пё, бё, тё, дё, сё, зё, фё, ѳё. Ёжъ, ёршъ, ёлка, моё, твоё, своё, вёсла, лёдъ, мёдъ, гнётъ, рёвъ, пёсъ, тёсъ, дёготь, дёргать. Ѳёкла, овёсъ, орёлъ, осёлъ, дёрнъ, хорёкъ, конёкъ, Пётръ, Семёнъ, извёстка, бичёвка, верёвка, берёзка, мёрзлый, лёгкій, тёртый, лепёшка, перепёлка, ребёнокъ, телёнокъ, н*е*бо, нёбо.

Стра, стре, стрѣ, стро, стру, вста, всту, вслу, взды, вздо, вско, вскру, встре, встря, взгро, вздра, вздро.

Страд*а*ть, страд*а*, страхъ, стрекоз*а*, стрѣльб*а*, стремгл*а*въ, строг*а*ть, стр*у*жка, вст*а*вить, вступ*и*ть, вслухъ, всл*у*шаться, вздым*а*ть, вздых*а*ть, вздорож*а*ть, вздохн*у*ть, вскоч*и*ть, всколеб*а*ться, вскоп*а*ть, вскорм*и*ть, вскруж*и*ться, встрев*о*жить, взгроможд*е*ніе, взгромозд*и*ть, вздр*а*гиваніе, вздр*о*гнуть.

Ай, ей, ій, ой, уй, ый, ѣй, юй, яй.

Б*о*жій, в*ѣ*чный, всеблаг*і*й, всев*ѣ*дующій, всепр*а*ведный, всемог*у*щій, вездѣс*у*щій, неизмѣн*я*емый, всед*о*вольный, всеблаж*е*нный, щ*е*дрый, м*и*лостивый, долготерпѣл*и*вый, с*и*льный, свят*ы*й. Встав*а*й, взир*а*й, взим*а*й, бей, пей, дорог*о*й, здр*а*вствуй, клюй, исполн*я*й.

Воззв*а*лъ, п*а*даль, ком*а*ръ, букв*а*рь, дик*а*рь, отк*а*зъ, прик*а*зъ, мазь, вздремн*у*лъ, куль, покл*о*нъ, п*о*сконь, стонъ, Тамб*о*въ, морк*о*вь, свекр*о*вь.

Сѣ, съѣ, вѣ, въѣ, обя, объя, обѣ, объѣ, сю, сью, изя, изъя, подѣ, подъѣ, вя, вья, рѣ, рьѣ, си, сьи, тю, тью, те, тье, мя, мья, ля, дья, вю, вью; съѣздъ, съ*ѣ*хать, въ*ѣ*хать, объяв*и*ть, объ*ѣ*здъ, сют*и*ть, изъ*я*нъ, подъ*ѣ*здъ, подъёмъ, объёмъ, вьявь, вьюнъ, вь*ю*шка, вьюг*а*, бѣльё, ружьё, копьё, скамья, бадь*я*, братья, л*и*стья, *у*льи, вороб*и*.

Вѣкъ, вѣнокъ, въѣд*а*ться, въѣзж*а*ть; въ книгу, въ учи-

лище, въ классъ. въ улей, въ амбаръ; въ банѣ, въ дорогѣ, въ избѣ, въ изгнаніи, въ стопѣ, въ крѣпости, въ страхѣ, въ стычкѣ.

Вс, воз, взо, вы, низ, низо, на, пере, пра, пре, раз, разо, роз, су.

Взволновать, взрыть, взвыть, возвеселить, возмужать, возблагодарить. Взорвать, взойти, взобраться. Выбраться, выдернуть, выздоровѣть, выгладить, выбѣлить. Низложить, низводить, низвергнуть, низойти. Перевозить, переводить, передавить, переговорить, переспорить, перевѣдаться, переночевать. Превозносить, преградить, превышать, превратить. Раздѣлить, разгромить, развеселить. Разогрѣть, разодрать. Розговѣнье. Суглинокъ, сугробъ, сугробикъ, сумракъ, суставъ. Суглинистый, сугробистый, сумрачный. Пасѣка, пасынокъ, падчерица. Прадѣдъ, прабабушка, правнукъ, праправнукъ.

Баба, папа, бабочка, папочка, трубы, трупы, бары, пары, бобы, попы, бухъ, пухъ, балка, палка, бѣлъ, пѣлъ, блоха, плоха, обора, опора, бить, пить, люблю, луплю, бочка, почка, выбить, выпить, выбросить, выпросить, побрать, попрать, заборъ, запоръ, столбы, столпы, пороги, пороки, густъ, кустъ, гость, кость, грива, крива, голосъ, колосъ, груба, крупа, гладь, кладь, сгинуть, скинуть, нога, сноха, голодъ, холодъ, гогочетъ, хохочетъ, дуги, духи, слуги, слухи, гвоздь, хвостъ, дачка, тачка, пойди, пойти, дядя, тятя, плоды, плоты, доля. Толя, домъ, томъ, дымъ, тынъ, дочка, точка, дуло, Тула, доска, тоска, дверь, Тверь, дѣло, тѣло, задъ, садъ, зубъ, супъ, зало, сало, полозья, колосья. коза, коса, заборъ, соборъ, зѣвъ, сѣвъ, жаръ, шаръ, жестокъ, шестокъ, жаль, шаль, жарить, шарить. жить, шить, жалость, шалость, жило, шило, сажа, Саша, тужить, тушить, жесть, шесть, жутко, шутка, годъ, ходъ, глазъ, классъ, день, тѣнь, дворецъ, Творецъ.

Пылъ, пыль, голъ, голь, гладъ, гладь, битъ, бить, сталъ, сталь, далъ, даль, долъ, вдоль, тронъ, тронь, гнилъ, гниль, жаръ, жарь, шестъ, шесть, цѣлъ, цѣль. паръ, парь, снятъ, снять, вонъ, вонь, ѣлъ, ель, цѣпъ, цѣпь, плотъ, плоть, лѣзъ, лѣзь, мѣлъ, мелъ, мель, кладъ, кладь, братъ, брать, съ глазъ, сглазь, д*у*ренъ, д*у*рень, трусъ, трусь, *у*голь, *у*голъ, щег*о*лъ, щ*е*голь, вѣсъ, весь, вих*о*ръ, в*и*хорь, кровъ, кровь, скарбъ, скорбь, шаръ, шарь, русъ, Русь.

Муха мала.
Пила тупа.
Сума худа.
Мухи малы.
Пилы тупы.
Руби дубы.
Руби липу.

Ноги босы.
Дуги туги.
Руки голы.
Гуси наши.
Куры рябы.
Суши шубу.
Буди Ваню.

Люди рады.
Щуки рыбы.
Дядя дома.
Маша дома.
Сади сады.
Тащи сани.
Купи дыню.

Мука была сыра.
Дуга пыла туга.
Катя была мила.
Катя шила шубу.
Таня жила дома.
Маша била Васю.
Баба мыла руки.
Мыши пили воду.
Люди пили вино.
Паша мыла щеки.
Машѣ дали каши.
Рыбы было мало.
Дунѣ дали маку.
Маша была рада маку.
Няня была рада сыну.
Теща была рада зятю.
Дядѣ надо было луку.
Тетѣ надо было муки.

Упа—рѣка.
Руби эти ели.
Маша ѣла уху.
И я хочу ухи.
Иди сюда, Оля.
Мама дала ухи.
Оля ѣла уху.
Купи Васѣ юлу.
Ему надо юлу.
Купи дядѣ чаю.
Ему надо чаю.
Я даю Васѣ эту юлу, а Машѣ дала ту юлу.
Эта юла наша, а та юла ваша.
Сѣни новы. Сѣно сыро.
Щели малы. Рѣпы нѣту.
Дѣти сѣли на сѣно.

ОБЪЯВЛЕНІЕ.

Въ складѣ изданій Православнаго Миссіонерскаго Общества при Симбирской чувашской учительской школѣ на чувашскомъ языкѣ имѣются:

1.	Новый Завѣтъ	
2.	Часословъ	50 к.
3.	Молитвенникъ . . . . . , . .	10 к.
4.	Требникъ, ч. 1-я	1 р. 30 к.
5.	Требникъ, ч. 2-я	70 к.
6.	Октоихъ	1 р. —
7.	Сборникъ молитвъ, пѣснопѣній и чтеній изъ службъ Минеи мѣсячной, Тріоди цвѣтной и молебствій . .	1 р. 30 к.
8.	Службы Страстной седмицы.	1 р. 30 к.
9.	Сборникъ молитвъ, пѣснопѣній и чтеній изъ службъ Тріоди постной, выпускъ первый	75 к.
10.	Чинопослѣдованія литургій св. Василія Великаго и Григорія Двоеслова	35 к.
11.	Великій канонъ св. Андрея Критскаго	5 к.
12.	Всенощное бдѣніе и Литургія св. Іоанна Златоустаго . .	50 к.
13.	Парастасъ	25 к.
14.	Послѣдованіе молебнаго пѣнія, пѣваемаго во время бездождія	10 к.
15.	Послѣдованіе во святую и великую недѣлю Пасхи . .	15 к.
16.	Священная Исторія Аѳинскаго	45 к.
17.	Краткіе разсказы изъ Священной Исторіи . . .	5 к.
18.	Св. Кириллъ и Меѳодій	5 к.
19.	Освященіе чувашскаго Александро-Невскаго монастыря, Козмодемьянскаго у.	3 к.
20.	Поученіе объ истинной вѣрѣ :	2 к.
21.	Сборникъ поученій, сказанныхъ въ церкви при Симбирской чувашской школѣ священникомъ В. Никифоровымъ . .	20 к.
22.	Евангельская исторія епископа Ѳеофана	45 к.
23.	Апокалипсисъ . . . , ...	10 к.
24.	Сокращенный букварь и къ нему приложеніе . . .	5 к.
25.	Первая книга для чтенія послѣ букваря	20 к.
26.	Первая и вторая книги для чтенія гр. Л. Н. Толстого . .	35 к.
27.	Третья и четвертая книги для чтенія его же . . .	45 к.
28.	Книга для чтенія А. Баранова	75 к.
29.	Образцы мотивовъ чувашскихъ народныхъ пѣсенъ . .	40 к.
30.	Двѣ сказки: Аленькій цвѣточекъ (Аксакова) и Дикіе лебеди (Андерсена)	15 к.
31.	Пѣсня про царя Ивана Васильевича, молодого опричника и удалого купца Калашникова и друг. стихотвор. М. Ю. Лермонтова.	10 к.
32.	Сказки и преданія чувашъ	40 к.

Печатаются Псалтирь и Священная Исторія Агаѳодора.

Цѣна 5 коп.

Съ требованіями обращаться къ инспектору Симбирской чувашской учительской школы *Ивану Яковлевичу Яковлеву*.